

Професійна ідентичність педагога виконує такі функції, як розвиток «професійного почуття», тобто емоційного прийняття себе людиною, яка, займається певною справою, усвідомлення певної ментальності, впевненість у своїй професійній приналежності, самостійності та ефективності, переживання своєї професійної цілісності та визначеності. Професійну ідентичність характеризує приєднання та накладання образу професії (зі всіма її закономірностями) на особливості конкретної особистості.

Таким чином, становлення професійної ідентичності педагогів є тривалим, складним та кризовим процесом, який включає різноманітні змістові та структурні компоненти. Розвиток професійної ідентичності та її структурних компонентів є суттєвим для успішного професійного зростання та розвитку, забезпечується низькою чинників.

Список використаних джерел

1. Абдуллаева М. М. Профессиональная идентичность личности: психосемантический поход. *Психологический журнал*. 2004. Т. 25. № 2. С. 86–95.

2. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01. Луцьк, 2004. 438 с.

3. Жигинас Н. Этапы формирования профессиональной идентичности педагога. *Высшее образование в России*. 2007. № 8. С. 121–122.

4. Ложкін Г., Волянчук Н. Професійна ідентичність в контексті маргінальної поведінки суб'єкта. *Соціальна психологія*. 2008. № 3. С. 123–130.

5. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Проблеми сучасної психології* / за ред. С. Д. Максименка. Вип. 7. Київ, 2010. С. 370–380.

Анжеліка ЛЕСИК,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТ-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток України як європейської держави передбачає створення умов для формування нового покоління українців, які вирізняються здатністю до творчого застосування набутих компетентностей, самовираження через інтереси та задатки. Провідну роль у цьому процесі, за нашим переконанням, має відігравати позашкільна освіта, що згідно із

Законом України «Про позашкільну освіту» являє собою складник системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законом України «Про освіту», і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні [5].

Як і будь-який процес, позашкільна освіта підпорядкована досягненню певної мети, а саме: забезпечити розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності [6].

Реалізація зазначеної мети уможлиблюється через призму визначених у Законі України «Про позашкільну освіту» завдань, серед яких згідно з темою нашого дослідження відділяємо такі: розвиток креативних здібностей дітей та учнівської молоді, їх пізнавального інтересу; розвиток уміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватись у багатокультурному середовищі; задоволення потреб вихованців у професійному самовизначенні і творчій самореалізації; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів [5].

Отже, наразі актуальною є проблема щодо пошуку шляхів формування творчого самовираження особистості в умовах позашкільної освіти.

Про актуальність питання щодо самореалізації – та відповідно й самовираження – особистості свідчить інтерес до означеної проблеми провідних вітчизняних учених (І. Бех, І. Зязюн, О. Киричук, О. Сухомлинська та ін.). Ми погоджуємось із позицією названих науковців, на думку яких сенситивним періодом для розвитку задатків, творчих здібностей, а отже – і повноцінного творчого самовираження особистості є саме молодший шкільний вік. Проте кількість наукових досліджень, присвячених визначенню технологічних підходів до формування творчого самовираження учнів початкової школи, є незначною, що свідчить про актуальність обраної нами теми.

Як справедливо зауважує А. Бойко, самовираження являє собою потужне джерело позитивних емоцій, натхнення і відмінний спосіб розрядки, що дає вихід накопиченій негативній енергії [1].

Нам імпонує позиція Л. Виготського, за якою справжнє самовираження має бути тільки творчим [2]. Ми повністю підтримуємо науковців, які стверджують (О. Кононко, К. Роджерс, І. Онищук, Р. Шакуров та ін.), що розвиток творчого самовираження зумовлений наявністю адекватної самооцінки особистості та здатністю відстоювати свою позицію, а також залученням до мистецької діяльності [10].

Цінною є й думка О. Джафарової, яка у творчому самовираженні вбачає процес, спрямований на розкриття й утілення дитиною свого внутрішнього світу, що дозволяє в наочно-практичних видах діяльності максимально використовувати свої можливості та задатки [3].

Важливу роль у процесі формування в дитини молодшого шкільного віку вказаних вище якостей, розвитку в неї творчого потенціалу відіграє позашкільна освіта. Тому перед педагогом, який працює в закладі ЗЗО, постає завдання щодо оптимального вибору технологій, що уможливлуватимуть творче самовираження молодого покоління.

Результати спостережень і бесід із фахівцями дозволили нам переконатись: упровадження в процес позашкільної освіти такої інновації як арт-педагогіка сприяє реалізації ідеї щодо формування особистості, спроможної відповісти на виклики сучасного мінливого суспільства, реалізувати свій життєвий і творчий потенціал засобами мистецтва.

Треба зазначити, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки *арт-педагогіка* як напрям педагогічної науки не має ще достатньо точного визначення. Так Г. Рід, відомий як один із основоположників виховання через мистецтво, вбачає сутність названої вище дефініції в союзі дитини та дорослої людини на тлі мистецького простору, що носить характер живого і конструктивного спілкування та забезпечує «гуманістичний шлях виховання через мистецтво» [4].

О. Медведєва, І. Левченко, Л. Комісарова, Т. Добровольська тлумачать арт-педагогіку як синтез галузей наукового знання (мистецтва і педагогіки), що визначають і забезпечують розробку теорії і практики педагогічного корекційно-спрямованого процесу художнього розвитку дітей, метою якого є формування основ художньої культури особистості через мистецтво і художньо-творчу діяльність (музичну, образотворчу, художньо-мовленнєву, театралізовано-ігрову) [9].

Перед арт-педагогікою як наукою стоїть ряд завдань, одним із яких є «сприяння адаптації особистості в соціумі (самопізнанню, самовизначенню, самореалізації) через залучення до плодів творчості всього людства в різних її видах, шляхом створення власної творчості» [7].

Ми пристаємо до думки дослідниць (Р. Безпальча, М. Григоріва, Я. Немая), які виокремлюють подані нижче групи арт-педагогічних технологій, а саме: технології сучасного театру; художньо-прикладні технології; фото/відео технології; евенттехнології [8].

Як справедливо зазначають названі вище дослідниці, перша група арт-педагогічних технологій, не зважаючи на свою складність, має високий рівень популярності в педагогічному колі та досить часто використовується в роботі з дітьми. До технологій сучасного театру авторки методичного посібника «Крок до толерантності: використання арт-технологій у захисті прав дітей-біженців» відносять чотири види

вистав – публіцистичну, пластико-хореографічну, гумористичну та драматичну [8]. Вважаємо, що для творчого самовираження учнів початкової школи в нагоді стануть перші три види.

Отже, використання сучасних арт-педагогічних технологій у процесі позашкільної освіти молодших школярів значно розширюють можливості роботи педагога з дітьми з метою формування творчого самовираження підростаючого покоління, збільшують її ефективність, дозволяючи залучати усіх учнів до розвитку своїх задатків та творчої самореалізації. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у визначенні ролі предметів мовно-літературної освітньої галузі щодо формування творчого самовираження учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бойко А. Сучасні підходи до розуміння феномену самовираження особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2010. Вип. 14. Кн. 2. 604 с.

2. Свистунова М. Різнокольорове дитинство. Ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія. Київ : Форум. 2017. 192 с.

3. Джафарова О. Творче самовираження як наукова проблема. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С. 76–80.

4. Замелюк М., Міліщук С. Арт-педагогіка як засіб розвитку творчої уяви у дітей шкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. Вип. 12.1. С. 50–53.

5. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.05.2021 № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#> (дата звернення 19.10.2021).

6. Концепція розвитку позашкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennuyaprojekt-konceptiyi-rozvitku-pozashkilnoyi-osviti> (дата звернення 19.10.2021).

7. Хлебнік С. Арт-педагогіка в підготовці соціального гувернера до соціалізації дітей з вадами розвитку. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. № 1(14). С. 104–107.

8. Безпальча Р. Крок до толерантності: використання арттехнологій у захисті прав дітей-біженців : навч.-метод. посіб. Київ : Школа Рівних Можливостей. 2010. 24 с.

9. Федій О. Естетотерапія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2017. 256 с.

10. Онищук І. Розвиток самовираження зростаючої особистості у музично-творчій діяльності. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 3–5.06.2016) : у 2 т. Т. 2 (О-Я). Луцьк : ФОП Покора І. О., 2017. С. 25–26.